

8/2009 (16)

Wychowanie współczesnego człowieka w „Horyzontach Wychowania”*

Agnieszka Wałęga

Geneza i struktura czasopisma „Horyzonty Wychowania”

Idea powstania półrocznika „Horyzonty Wychowania” – naukowego czasopisma Wydziału Pedagogicznego Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie, oparta została na koncepcji wydawanych wcześniej, w latach 1990-2001, „Horyzontów Wiary”. Ukazywały się one początkowo jako „Zeszyty Instytutu Kultury Religijnej” przy Wydziale Filozoficznym Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, następnie jako „Kwartalnik Pedagogiki Religijnej Wydziału Filozoficznego Towarzystwa Jezusowego”, a później Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum”. Redaktorem naczelnym pisma był Zbigniew Marek¹. Gdy w roku 2000 powstał w „Ignatianum” Wydział Pedagogiczny, podjęto decyzję o zmianie nazwy czasopisma na „Horyzonty Wychowania”². Obydwa wydawnictwa, mimo zmiany rady redakcyjnej, szaty graficznej oraz struktury pisma („Horyzonty Wiary” generalnie zawierały dwa podstawowe działy:

* Referat wygłoszony na konferencji *Czasopiśmiennictwo XIX i XX wieku jako źródło do dziejów szkolnictwa, oświaty i edukacji* w Łodzi, w dniach 15-16 października 2009 roku, zorganizowanej przez Katedrę Historii Wychowania i Pedagogii Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego.

¹ Prof. dr hab. Zbigniew Marek (ur. 1947), absolwent studiów filozoficznych i teologicznych oraz specjalistycznych studiów z zakresu katechetyki. Autor prac dotyczących wychowania religijnego dzieci oraz katechetyki. W roku 1989 uzyskał doktorat, a w roku 1994 stopień doktora habilitowanego w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Obecnie kierownik Katedry Edukacji Chrześcijańskiej Wydziału Pedagogicznego Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie. Por. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995*, oprac. L. Grzebień przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków 2004, s. 407.

² Por. „Horyzonty Wiary” nr 12/2001/4, s. 3.

„Artykuły” – określone tak jednak dopiero w ostatnich numerach, oraz Recenzje), łączy wspólny cel podejmowania

refleksji nad człowiekiem i ukazywania nowych horyzontów na życie w świetle wiary, nowych wyzwań wychowawczych i szukania prawdy o człowieku³.

W pierwszym numerze „Horyzontów Wiary” z 1990 roku redakcja tak określiła zadania pisma:

Jak sugeruje tytuł, będziemy podejmowali szeroką problematykę kulturową, filozoficzną i teologiczną, którą chcemy zainteresować naszych Czytelników. Pragniemy też nawiązywać do nurtujących dzisiejszego człowieka problemów jak również szukać ich rozwiązań w świetle Ewangelii⁴.

Podobny wydźwięk mają słowa redaktora naczelnego „Horyzontów Wychowania”, od chwili powstania pisma jest nim teolog i filozof Wit Pasierbek⁵, który w 2002 roku podkreślił, że nowo powstałe pismo ma włączyć się do dyskusji nad

autentycznym wychowaniem współczesnego człowieka

oraz

podjąć refleksję nad tymi dziedzinami życia, które wpływają na kształtowanie osoby w optyce humanizmu ze szczególnym podkreśleniem wymiaru chrześcijańskiego.

³ W. Pasierbek, *Edytorial*, „Horyzonty Wychowania” nr 1/2002 (1), s. 5. Por. „Horyzonty Wiary” nr 12/2001/4, s. 3. Zbigniew Marek, żegnając się z czytelnikami na łamach ostatniego numeru „Horyzontów Wiary” zaznaczał, że chociaż pismo zmienia nazwę to wciąż towarzyszyć będzie mu ten sam cel, tzn. „umożliwienie odczytywania problematyki współczesnego człowieka w świetle wiary”. Pisząc o nowych zadaniach „Horyzontów Wychowania”, dodał: „Dodatkowo podejmowane będą próby umiejscowienia ich w kontekście konkretnych zadań wychowawczych, przed którymi stoi współczesne społeczeństwo”. Tamże.

⁴ „Horyzonty Wiary” nr 1/1990, s. 4.

⁵ Wit Pasierbek, absolwent filozofii na Wydziale Filozoficznym Towarzystwa Jezusowego w Krakowie (1984), teologii na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie (1988), specjalistycznych studiów z teologii luteranckiej w Innsbrucku (1992) oraz studiów licencjackich z teologii dogmatycznej na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie (1993). Doktorat z teologii uzyskał na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w 1999 roku. Od roku 1995 jest wykładowcą antropologii i teologii politycznej w WSFP „Ignatianum” w Krakowie oraz teologii ekumenicznej na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*, dz. cyt., s. 492; <http://www.przegorzaly.pl/guppy_/articles.php?lng=pl&pg=132>, 4. 10.2009.

Do podejmowania tej tematyki zaproszono szerokie grono osób, z kraju i z zagranicy: pedagogów, teologów, filozofów, katechetów, socjologów, fizyków, lekarzy, reprezentantów najnowocześniejszych działów techniki, czyli wszystkich tych, którym

zależy na prawdziwym wychowaniu człowieka⁶.

Tak liczny i zróżnicowany krąg współpracowników z pewnością może wpływać na unikanie jednostronności w prezentowaniu problematyki pedagogicznej oraz dostarczać oryginalnych i interdyscyplinarnych kontekstów dla wielu zagadnień.

Także skład zespołu redakcyjnego „Horyzontów Wychowania” wskazuje na dążenie do zapewnienia obiektywnego spojrzenia na kwestie omawiane na łamach pisma. Jak stwierdził Stanisław Palka, nie widać w nim dążeń do „dyskryminowania kobiet”, czy „przesadnego eksponowania liczebnego jezuitów”⁷. Ponadto rada naukowa półrocznika ma charakter międzynarodowy, w jej skład wchodzi między innymi przedstawiciele ośrodków naukowych z Rzymu, Helsinek, Würzburga i Salzburga – co zdecydowanie podnosi rangę czasopisma. Należy też podkreślić, że każdy z numerów opiniuje do druku 9 lub 10 recenzentów.

Czasopismo zawiera stałe działy: „Edytorial”, „Artykuły”, „Recenzje”, „Słownik tematyczny” oraz wprowadzone w kolejnych numerach – „Na marginesie” [od nr 1/2002 (2)] i – „Galeria «Horyzontów Wychowania»” [od nr 3/2004 (6)]. Dział „Na marginesie”, jak wskazuje jego podtytuł – „komentarze – refleksje – inspiracje”, pełni nie tylko funkcje polemiczne czy krytyczne, ale pozwala też spojrzeć na niektóre zagadnienia z zupełnie innej perspektywy niż ta, przyjęta w danym tekście przez konkretnego autora. Każdy z czytelników może zamieścić tam swoje refleksje związane z problematyką poruszaną w poprzednich numerach pisma. Celem tego działu jest bowiem wskazywanie na „nowe horyzonty” oraz

eliminowanie tego, co przeszkadza kształtowaniu nowego człowieka⁸.

⁶ W. Pasierbek, *Edytorial*, „Horyzonty Wychowania” nr 1/2002 (1), s. 5-6.

⁷ S. Palka, *Opinia na temat „Horyzontów Wychowania” od numeru 1/2002 (1) do numeru 5/2006 (9)*, „Horyzonty Wychowania” nr 6/2007 (11), s. 15.

⁸ W. Pasierbek, *Edytorial*, „Horyzonty Wychowania” nr 1/2002 (2), s. 7.

Redakcja pisma docenia wychowawcze aspekty sztuki oraz rolę edukacji estetycznej w życiu człowieka, dlatego też powołała „Galerię «Horyzontów Wychowania»”. Kierująca tym działem Irena Popiołek, podkreśliła, że:

Tak jak nie ma możliwości wychowania współczesnego człowieka bez udziału sztuki, bez refleksji o twórczości i o pięknie – tak trudno wyobrazić sobie nieobecność sztuki na łamach wartościowego periodyku poświęconego problemom wychowania⁹.

W „Galerii” prezentowane są prace malarskie twórców reprezentujących polskie ośrodki akademickie¹⁰. Czytelnicy mogą poznać nie tylko ich dorobek, ale i biografię, ze szczególnym uwzględnieniem drogi artystycznej oraz mistrzów, którzy wywarli wpływ na ich zainteresowania.

W każdym piśmie naukowym istotną rolę pełni dział recenzji – na łamach „Horyzontów Wychowania” pojawiły się dotychczas omówienia 82 publikacji¹¹. Są wśród nich także prace obcojęzyczne, głównie niemieckojęzyczne (7), pojawiają się także angielsko- i francuskojęzyczne. Przeważają wydawnictwa z zakresu teologii, katechetyki i wychowania religijnego. Nie brak także książek pedagogicznych. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że wśród recenzowanych na łamach półrocznika prac znajduje się wiele książek opublikowanych przez Wydawnictwo WAM, jednak bez dyskryminowania dorobku innych wydawnictw.

Interesującym przedsięwzięciem redakcji jest „Słownik tematyczny” stworzony w celu wyjaśniania zakresu pojęć naukowych występujących w tekstach zamieszczonych na łamach półrocznika. Dotychczas opublikowano 189 haseł obejmujących między innymi pojęcia z zakresu filozofii, teologii, pedagogiki, historii i wielu innych dziedzin nauki. Ta inicjatywa jest szczególnie ważna ze względu na interdyscyplinarny charakter wielu artykułów i stanowi niewątpliwie ułatwienie dla części

⁹ I. Popiołek, *Galeria „Horyzontów Wychowania”*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (6), s. 328.

¹⁰ Dotychczas w „Galerii” zaprezentowano prace: Ireny Popiołek [nr 3/2004 (6)], Teresy Żebrowskiej [nr 4/ 2005 (7)], Krystyny Feliksik [nr 4/2005 (8)], Stefana Rodzińskiego [nr 5/2006 (9)], Aldony Mickiewicz [nr 5/2006 (10)], Tadeusza Boruty [nr 6/2007 (11)], Grażyny Borowik [nr 6/2007 (12)], Andrzeja Klimczaka-Dobrzanieckiego [nr 7/2008 (13)], Jacka Rykały [nr 7/2008 (14)] i Teresy Kotkowskiej-Rzepeckiej [nr 8/2009 (15)].

¹¹ Średnio przypada około 5 recenzji na jeden numer pisma. W numerze 1. było ich 9, w dwóch ostatnich (14. i 15.) zamieszczono po 3.

odbiorów – może także wpływać na poszerzenie ich grona, na przykład o studentów.

Od maja 2004 roku redakcja pisma organizuje w Krakowie cykliczne spotkania pod hasłem „Dysputy wokół «Horyzontów Wychowania»”, które stanowią niejako nawiązanie do idei powołania działu „Na marginesie”. Celem dysput jest bowiem akademicka dyskusja nad zagadnieniami podejmowanymi na łamach półrocznika. Aby umożliwić udział w nich wszystkim czytelnikom, wprowadzono jednocześnie do pisma dodatkowy dział pod tym samym tytułem w celu prezentacji wyników dyskusji. Dotychczas opublikowano cztery sprawozdania dotyczące problemów *Indywidualnych niepokojów zbiorowej tożsamości*¹², *Kontrowersji wokół odpowiedzialności społecznej*¹³, *Człowieka w świecie wartości i antywartości*¹⁴ oraz *Bezradności człowieka wobec zła*¹⁵. Ostatnie sprawozdanie pochodzi z roku 2006 – redakcja nie podaje informacji, czy spotkania będą kontynuowane. Trzeba jednak zaznaczyć, że w dyskusjach tych uczestniczą zazwyczaj wykładowcy i studenci Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jest to niejako naturalne biorąc pod uwagę fakt, że spotkania odbywają się w Krakowie, jednak wydaje się, iż warto na łamach pisma zaprosić do uczestnictwa w nich także zainteresowane osoby z innych ośrodków naukowych, anonsując z odpowiednim wyprzedzeniem termin i miejsce kolejnej dysputy. W strukturze pisma bowiem, w porównaniu z innymi czasopismami naukowymi, jak chociażby „Paedagogia Christiana”, widoczny jest brak działu sprawozdań z życia naukowego. Tymczasem zarówno zapowiedzi, jak i relacje z różnorodnych konferencji i sympozjów mogłyby poszerzyć nie tylko zakres realizacji przez półrocznik funkcji informacyjnej, ale i podnieść jego wartość źródłową. W związku z tą kwestią pewnych zmian dokonać można także w zamieszczanych na łamach „Horyzontów Wychowania” notach

¹² Por. M. Alberska (oprac.), *Indywidualne niepokoje zbiorowej tożsamości*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (5), s. 321-328.

¹³ Por. A. Wierzbicki (oprac.), *Kontrowersje wokół odpowiedzialności społecznej*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (6), s. 263-268.

¹⁴ Por. M. Madej-Babula (oprac.), *Człowiek w świecie wartości i antywartości*, „Horyzonty Wychowania” nr 4/2005 (7), s. 285-291.

¹⁵ Por. A. Białek (oprac.), *Bezradność człowieka wobec zła*, „Horyzonty Wychowania” nr 5/2006 (9), s. 287-295.

o autorach. Są one co prawda wyczerpujące, obejmują ich wykształcenie, miejsce pracy oraz dorobek naukowy, ale dotyczą tylko osób, piszących do działu „Artykułów”. Brak natomiast informacji o autorach z działów „Na marginesie” [wyjątkowo zamieszczono je jedynie w nr 2/2002 (3), s. 241, 248 i w nr 2/2003 (4), s. 182 – przy czym w tym drugim wypadku notka dotyczy tylko jednego spośród dwóch autorów piszących do tego działu] czy publikujących recenzje. Tymczasem szczególnie w tych wypadkach cenna poznawczo i źródłowo wydaje się informacja o tym, kto podejmuje się oceny prac czy polemiki z treściami zawartymi w poprzednich numerach czasopisma. Wydaje się zatem, że warto powrócić do tradycji z 3. i 4. tomu pisma.

Jak większość współczesnych czasopism także półrocznik wydawany przez Wyższą Szkołę Filozoficzno-Pedagogiczną „Ignatianum” posiada swoją stronę internetową, która zawiera istotne informacje¹⁶. Czytelnik odnajdzie tam spisy treści wszystkich dotychczas wydanych numerów wraz ze słowem wstępnym redaktora naczelnego i krótkimi abstraktami poszczególnych artykułów, a także niektóre obrazy z „Galerii”. Redakcja umożliwia również, za pośrednictwem poczty elektronicznej, odpłatny dostęp do treści poszczególnych numerów pisma.

„Horyzonty Wychowania” ukazują się na rynku wydawniczym od 7 lat. Posiadają dość stabilny skład rady naukowej i rady redakcyjnej oraz ustaloną, i w niewielkim stopniu modyfikowaną w kolejnych numerach, strukturę. Treści zamieszczone w wydanych dotychczas 15. numerach pisma stanowią cenne źródło informacji dla osób zainteresowanych problematyką pedagogiczną. Zakres tematyki prezentowanej na ich łamach przez autorów, reprezentujących różnorodne dziedziny nauki, wskazuje na to, że dyskusja nad wychowaniem współczesnego człowieka powinna mieć charakter interdyscyplinarny.

Problem wychowania współczesnego człowieka na łamach „Horyzontów Wychowania”

Jaką zatem problematykę podejmuje czasopismo i jakiego rodzaju teksty preferuje? Odpowiedzi na te pytania, w kontekście pierwszych dziewięciu numerów półrocznika, udzielił już na

jego łamach Stanisław Palka¹⁷. Przede wszystkim zaznaczył, że „Horyzonty Wychowania”

nie hołdują tekstom zawierającym raporty z aktualnie prowadzonych badań empirycznych, opisowych, wyjaśniających, eksperymentalnych, aczkolwiek obejmują teksty nawiązujące do badań historycznych i analiz porównawczych, natomiast dają pierwszeństwo rozprawom, studiom, esejom, szkicom naukowym wspartym na analizach literatury przedmiotu¹⁸.

Podkreślił także znaczący udział tekstów obcojęzycznych¹⁹ (zamieszczanych zresztą w piśmie zarówno w oryginale, jak i w tłumaczeniu na język polski) oraz fakt jego „dobrego osadzenia tematycznego i autorskiego” w

realiach teorii i praktyki w wymiarze międzynarodowym, przez co może być odbierany także za granicami Polski²⁰.

Każdy z wydanych do chwili obecnej 15. numerów pisma, w przygotowaniu numer 16. *Moc i niemoc myślenia*²¹, ma wyraźnie określony, zamieszczony na okładce, temat przewodni. To jemu podporządkowane są teksty zawarte w dziale „Artykuły” – zatem można stwierdzić, że ten dział jest zazwyczaj monotematyczny. Sygnowanie w ten sposób każdego numeru pisma ułatwia jego wykorzystanie jako źródła informacji o konkretnych problemach pedagogicznych. Przegląd dotychczasowych tematów ukazuje szeroki zakres zainteresowań redakcji i współpracowników „Horyzontów Wychowania”. Obejmują one zarówno duchowy, intelektualny, jak i fizyczny rozwój człowieka, rozpatrywany ponadto na tle przemian społecznych, politycznych i kulturowych zachodzących we współczesnym świecie²². Autorzy poszczególnych

¹⁷ Por. S. Palka, *Opinia na temat „Horyzontów Wychowania”*, art. cyt., s. 13-20.

¹⁸ Tamże, s. 14.

¹⁹ Por. tamże, s. 14-15.

²⁰ Tamże, s. 19.

²¹ Por. <http://www.ignatianum.edu.pl/horyzonty/tresc-numerow-page_61.html>, 12.10.2009.

²² Oto tematy przewodnie wydanych dotychczas numerów „Horyzontów Wychowania”: *Człowiek i pedagogia na progu nowego tysiąclecia*, nr 1/2002 (1); *Człowiek w dialogu ze światem*, nr 1/2002 (2); *Człowiek w jednoczącej się Europie*, nr 2/2002 (3); *Niepokoje tożsamości*, nr 2/2003 (4); *Wychowanie do*

tekstów podejmują ważne i uniwersalne zagadnienia ludzkiej tożsamości, godności, odpowiedzialności społecznej, wyboru określonego systemu wartości²³, problemów z wolnością czy rozróżnieniem dobra i zła. Jednocześnie uwzględniają stopień i zakres oddziaływania, zarówno pozytywnego, jak i negatywnego, na człowieka i społeczeństwo aktualnych i intensywnych procesów zmian – wynikających z procesów politycznych²⁴ – jednoczenia się Europy²⁵ i globalizacji²⁶, wpływów kultury ponowoczesnej²⁷, pluralizmu²⁸, intensywnego rozwoju nauk ścisłych²⁹

odpowiedzialności społecznej, nr 3/2004 (5); *Wychowanie w świecie wartości i antywartości*, nr 3/2004 (6); *Człowiek wobec dobra i zła*, nr 4/2005 (7); *Suimienie – „mniemać tak i siak”*, nr 4/2005 (8); *Troski godności*, nr 5/2006 (9); *Iluzje i absurdy wolności*, nr 6/2006 (10); *(Nie)obecność Ducha*, nr 6/2007 (11); *„Jak?” Człowieczego ducha*, nr 6/2007 (12); *Cieleśność człowieka: soma, sarx i sema?*, nr 7/2008 (13); *Ciało podmiotem wychowania*, nr 7/2008 (14); *Rozum mimo wszystko*, nr 8/2009 (15).

²³ Por. m.in. A. Błasiak, *Młodzież wobec wartości*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (6), s. 87-100; F. Zoll, *Nauczyciel prawa wobec problemu nauczania sprawiedliwości*, „Horyzonty Wychowania” nr 4/2005 (7), s. 165-174.

²⁴ Por. H. Suchocka, *O godności w polityce*, „Horyzonty Wychowania” nr 5/2006 (9), s. 85-102; P. Kuglarz, *Patriotyzm w polityce-pojęcie tylko historyczne?*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (5), s. 127-146.

²⁵ Por. A. Zoll, *Człowiek jako podmiot wolności i praw w jednoczącej się Europie*, „Horyzonty Wychowania” nr 2/2002 (3), s. 19-33; T. Pieronek, *Człowiek drogą Kościoła w Polsce ku jednoczącej się Europie*, „Horyzonty Wychowania” nr 2/2002 (3), s. 35-43; J. Vignon, *Współczesne dążenia ludzkości a instytucje europejskie*, „Horyzonty Wychowania” nr 2/2002 (3), s. 57-69; N. Treanor, *W służbie godności człowieka. Zaangażowanie Kościoła w sprawy UE*, „Horyzonty Wychowania” nr 2/2002 (3), s. 83-96; L. Gęsiak, *Wspólne wartości wielokulturowego społeczeństwa Unii Europejskiej*, „Horyzonty Wychowania” nr 2/2002 (3), s. 97-116.

²⁶ Por. T. Ślipko, *Ideologiczne podstawy globalizacji*, „Horyzonty Wychowania” nr 2/2002 (3), s. 117-132; Z. Melosik, *Globalny nastolatek. (Re)konstrukcje tożsamości w ponowoczesnym świecie*, „Horyzonty Wychowania” nr 2/2002 (3), s. 135-149; H. Lombaerts, *Edukacja z perspektywy europejskiej*, „Horyzonty Wychowania” nr 2/2002 (3), s. 165-179; A. Posacki, *„Człowiek rosyjski” w Europie czy w Eurazji? Współczesna ideologia euroazjatyizmu*, „Horyzonty Wychowania” nr 2/2002 (3), s. 181-194; P.J. Fitzgerald, *Amerykanizacja Europy?*, „Horyzonty Wychowania” nr 2/2002 (3), s. 209-223.

²⁷ Por. P. Gębala, *Metroseksualizm. Ponowoczesna kultura narcyzmu*, „Horyzonty Wychowania” nr 7/2008 (13), s. 93-114.

²⁸ Por. B. Śliwerski, *Pedagog wobec pluralizmu współczesnych teorii wychowania*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (6), s. 71-84.

²⁹ Por. W. Połoz, *Godność człowieka i bioetyka*, „Horyzonty Wychowania” nr 5/2006 (9), s. 185-201.

czy nowych mediów³⁰. Liczne teksty nawiązują do myśli Jana Pawła II³¹ oraz problematyki szeroko pojmowanego wychowania chrześcijańskiego. „Horyzonty Wychowania” uwzględniają ponadto problematykę pedagogiki społecznej³², resocjalizacji³³ czy psychiatrii³⁴. Nie brak także artykułów dotyczących wychowania przez sztukę³⁵. Redakcja półrocznika nie unika również tematów trudnych – stanowiących wyzwanie dla współczesnej pedagogiki, o czym świadczą między innymi obecność w czasopiśmie tekstów dotyczących eutanazji³⁶, narkomanii³⁷, sekt³⁸, subkultur

³⁰ Por. G. Łuszczak, *Człowiek w świecie mediów*, „Horyzonty Wychowania” nr 1 (2002/1), s. 175-189; R.A. White, *Telewizja-druga szkoła*, „Horyzonty Wychowania” nr 1 (2002/2), s. 197-220; M. Lis, *Pozorne dobro, ukryte zło: edukacja komercyjna w mediach*, „Horyzonty Wychowania” nr 4/2005 (7), s. 199-208; H. Skorowski, *Granice wolności w środkach masowego przekazu*, „Horyzonty Wychowania” nr 6/2006 (10), s. 193-204; K. Gurba, *Rzeczywistość Ducha w świecie wirtualnym*, „Horyzonty Wychowania” nr 6/2007 (13), s. 69-80.

³¹ Por. Z. Grocholewski, *Rola wyższych uczelni katolickich z perspektywy pontyfikatu Jana Pawła II*, „Horyzonty Wychowania” nr 5/2006 (9), s. 19-34; S. Nagy, *Człowiek w myśli Jana Pawła II*, „Horyzonty Wychowania” nr 5/2006 (9), s. 73-83; E. Łatacz, *Refleksje pedagoga w oparciu o analizę mistycznego doświadczenia człowieka opisanego przez Karola Wojtyłę na podstawie dzieł św. Jana od Krzyża*, „Horyzonty Wychowania” nr 6/2007 (11), s. 240-250.

³² Por. H. Kiereś, *Filozoficzne konteksty pedagogii społecznej*, „Horyzonty Wychowania” nr 1/2002 (1), s. 153-163.

³³ Por. M. Sztuka, *Aksjologiczny wymiar rozstrzygnięć w teorii i praktyce resocjalizacji*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (6), s. 127-138; B. Stańdo-Kawecka, *Przestępczość nieletnich – pomiędzy ochroną dziecka a ochroną społeczeństwa*, „Horyzonty Wychowania” nr 4/2005 (7), s. 175-197; A. Bałandynowicz, *Prawo bez autorytetu – prawo pozbawione sumienia a wykluczenie społeczne jednostek*, „Horyzonty Wychowania” nr 4/2005 (8), s. 69-87.

³⁴ Por. J. Bomba, *Kwestia zła w psychiatrii*, „Horyzonty Wychowania” nr 4/2005 (7), s. 101-113.

³⁵ Por. I. Popiołek, *Sztuka – normalność czy elitarny przeżytek?*, „Horyzonty Wychowania” nr 1 (2002/1), s. 165-174; S. Rodziński, *Proces twórczy – droga kształtowania tożsamości artysty*, „Horyzonty Wychowania” nr 2/2003 (4), s. 155-164; K. Wilkoszewska, *Estetyczna przygoda sztuki*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (6), s. 157-166.

³⁶ Por. B. Pyzik, *O godnej śmierci, czyli prawie do życia czy eutanazji?*, „Horyzonty Wychowania” nr 7/2008 (13), s. 222-234.

³⁷ Por. D. Adamczyk, *Konieczność profilaktyki w obliczu zagrożenia narkomanią*, „Horyzonty Wychowania” nr 7/2008 (13), s. 235-251.

³⁸ Por. M. Noske, *Sekty destrukcyjne a osiągnięcia nauki jako nowe niebezpieczeństwa (na przykładzie manipulacji zapisem pamięciowym, interpretacją marzeń sennych oraz syndromu IAD)*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (5), s. 282-299.

młodzieżowych³⁹, samookaleczenia⁴⁰, przemocy wobec dzieci⁴¹ czy banalizacji autorytetów⁴². Należy zaznaczyć, że nie pominięto też tematu inwigilacji duchowieństwa przez służby bezpieczeństwa w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej⁴³. Wit Pasierbek uznał prezentowany na łamach pisma tekst za

pierwszy w Polsce przypadek, kiedy pomówiona o tajną współpracę osoba, na własne życzenie, zgadza się opublikować dokumenty na jej temat i do nich się ustosunkowuje⁴⁴.

Jak zaznacza redaktor naczelny „Horyzontów Wychowania”, pismo dąży do ukazywania różnych perspektyw dla poszczególnych zagadnień⁴⁵. Aby osiągnąć ten cel zaprasza do współpracy i dyskusji specjalistów, w tym zarówno teoretyków, jak i praktyków, duchownych i świeckich, z różnych dziedzin nauki: teologów i dogmatyków, pedagogów i psychologów, historyków (w tym także historyków literatury i historyków wychowania) oraz politologów, polonistów i językoznawców. Nie brak wśród nich także filozofów, etyków i bioetyków. Na to, jak szerokie są współczesne horyzonty wychowania oraz jak interdyscyplinarna może być sama problematyka pedagogiczna, wskazuje obecność wśród autorów pisma prawników i ekonomistów, socjologów i etnologów, lekarzy i psychiatrów, a także reprezentantów nauk politycznych i estetycznych. Tak szerokie i zróżnicowane grono współpracowników z pewnością pozwala, jeśli nie uniknąć, to na pewno zminimalizować zagrożenie jednostronności ocen

³⁹ Por. D. Adamczyk, *Subkultury – szansa czy zagrożenie dla młodzieży*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (6), s. 241-259.

⁴⁰ Por. M. Potocki, *Samookaleczenia młodzieży – niemy krzyk wołania o pomoc*, „Horyzonty Wychowania” nr 8/2009 (15), s. 242-251.

⁴¹ Por. J. Jagieła, *Szczególny rodzaj ukrytej przemocy wobec dziecka. Zastępczy Syndrom Münchhausena*, „Horyzonty Wychowania” nr 7/2008 (13), s. 182-196.

⁴² Por. A. Nowak, *Pojęcie autorytetu u współczesnej młodzieży*, „Horyzonty Wychowania” nr 5/2006 (9), s. 254-261; P.T. Nowakowski, *Banalizacja nadprzyrodzoności w kolorowych pismach dla młodzieży*, „Horyzonty Wychowania” nr 5/2006 (9), s. 262-272.

⁴³ Por. W. Pasierbek, F. Musiał, S. Filipowicz, R. Terlecki, *Machinacje bezpieczeństwa*, „Horyzonty Wychowania” nr 5/2006 (10), s. 207-255.

⁴⁴ Tamże, s. 207.

⁴⁵ Por. W. Pasierbek, *Edytorial*, „Horyzonty Wychowania” nr 6/2007 (12), s. 5.

i stanowisk. Przykładowo w numerze 3. dotyczącym zagadnień człowieka w jednoczącej się Europie wśród autorów odnajdujemy prawników (specjalizujących się zarówno w prawie karnym, cywilnym, jak i kanonicznym), filozofów, teologów, etyków, socjologów, pedagogów i psychologów oraz specjalistę w zakresie administracji i ekonomii. Natomiast w numerze 7. poświęconym zagadnieniu postaw człowieka wobec dobra i zła głos zabrali między innymi filozofowie, teolodzy, prawnicy, lekarz psychiatra, specjalista w zakresie komunikacji społecznej oraz aktor, reżyser i pedagog Jerzy Stuhr. Należy także podkreślić obecność na łamach pisma autorów zagranicznych – efektem tej współpracy są między innymi artykuły dotyczące problemów szkolnictwa i wychowania w Anglii oraz w Stanach Zjednoczonych, a także wśród społeczności żydowskiej⁴⁶.

Horyzonty wychowania wyznaczają jednak nie tylko problemy i tendencje współczesnej pedagogiki, obejmują one również elementy tradycji oświatowych i wychowawczych. Doskonale rozumie to redakcja pisma i dlatego na łamach półrocznika odnaleźć możemy także zagadnienia historyczno-oświatowe. Są wśród nich zarówno, bliskie zapewne Wyższej Szkole Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie, dzieje edukacji i wychowania jezuickiego⁴⁷, jak i klasyczne koncepcje pedagogiczne, na przykład Jana Fryderyka Herbarta⁴⁸.

⁴⁶ Por. W.K. Kay, *Moralność społeczna młodych ludzi w Anglii i Walii*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (5), s. 161-174; Z. Gross, *Żydowskie wychowanie i żydowska tożsamość w postmodernistycznym świecie*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (5), s. 199-224; J.L. Curry, *Zmiana modelu nauczania studentów w amerykańskim szkolnictwie wyższym*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (5), s. 235-246; M. Fearn, L.J. Francis, *Wychowanie do wartości w Anglii i Walii: zasady oficjalne a reakcje uczniów*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (6), s. 113-125; B. Michel, *Charakterystyka skutecznych alternatywnych programów nauczania w Stanach Zjednoczonych*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (6), s. 147-155.

⁴⁷ Por. V.J. Duminuco, *Nowe Ratio na nowe millenium?*, „Horyzonty Wychowania” nr 1/2002 (1), s. 209-228; K. Puchowski, *Wychowanie obywatelskie w jezuickich kolegiach szlacheckich Korony i Litwy*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (5), s. 85-111; K. Puchowski, *Jezuickie kolegia szlacheckie w Europie Zachodniej. Rekonesans*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (6), s. 183-197; L. Górską, *Pedagogia i pedagogika jezuicka – w poszukiwaniu inspiracji dla współczesnego wychowania*, „Horyzonty Wychowania” nr 5/2006 (10), s. 274-288.

⁴⁸ Por. D. Stępkowski, *Karać czy kierować? W sprawie herbertowskiej kategorii „Zucht”*, „Horyzonty Wychowania” nr 6/2007 (12), s. 81-94; D. Benner,

Ponadto w wielu poruszanych na łamach „Horyzontów Wychowania” zagadnieniach prezentowane jest historyczne spojrzenie na genezę i rozwój poszczególnych zjawisk. Przykładowo w numerze dotyczącym cielesności człowieka⁴⁹ odnajdujemy zarówno artykuły omawiające wczesnochrześcijańskie ujmowanie problematyki ciała, jak i koncepcje Ignacego Loyoli, XX-wiecznych filozofów, czy współczesne zagadnienia metroseksualności. W tomie poświęconym wychowaniu do odpowiedzialności społecznej obok tekstów dotyczących współczesnej perspektywy tych zjawisk zamieszczono także artykuły przypominające XVIII-wieczne tradycje w tym zakresie, a redaktor naczelny, w słowie wstępnym, zaznaczył aktualność hasła Komisji Edukacji Narodowej:

Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie⁵⁰.

Wit Pasierbek podkreślił także nieprzemijające wartości zawarte w jezuickim *Ratio Studiorum*⁵¹.

Nie oznacza to jednak, że redakcja i współpracownicy pisma propagują swoisty „powrót do historii”. Prezentacja problematyki historyczno-oświatowej, uwzględnianie tradycji edukacyjnych i wychowawczych ma raczej zachęcać do prób ich współczesnego odczytania z uwzględnieniem aktualnych tendencji rozwoju pedagogiki⁵². Trzeba się bowiem zgodzić z opinią Stanisława Palki, który stwierdził, że na łamach „Horyzontów Wychowania”

Nieprzemijające znaczenie herbertowskiej koncepcji nauczania wychowującego, „Horyzonty Wychowania” nr 7/2008 (13), s. 129-144.

⁴⁹ Por. „Horyzonty Wychowania” nr 7/2008 (13), pt. *Cielesność człowieka: soma, sarx i sema?*.

⁵⁰ W. Pasierbek, *Edytorial*, „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (5), s. 7.

⁵¹ Por. W. Pasierbek, *Edytorial*, „Horyzonty Wychowania” nr 1/2002 (1), s. 7.

⁵² Przykładowo W. Pasierbek stwierdził, że artykuł dotyczący koncepcji Herbartu ma zachęcać do „odczytania herbertowskiego pomysłu w świetle nowoczesnej dydaktyki”. Por. W. Pasierbek, *Edytorial*, „Horyzonty Wychowania” nr 7/2008 (13), s. 9. V.J. Duminuco natomiast, pisząc o potrzebie stworzenia nowego *Ratio Studiorum* dostosowanego do wymogów współczesności, podkreśla konieczność czerpania z tradycji szkolnictwa jezuickiego, jak uzasadnia: „Ponieważ obecny system edukacji jezuickiej bierze swoje początki od 1599 roku, *Ratio* nie może być odsunięte jako całkowicie nie związane z naszą dzisiejszą, bardziej skomplikowaną sytuacją”. V.J. Duminuco, *Nowe Ratio na nowe millenium?*, „Horyzonty Wychowania” nr 1/2002 (1), s. 209-228.

zagadnienia wychowawcze ujmowane są również w wymiarze historycznym i porównawczym, a nie tylko odnoszone „tu i teraz” do realiów polskich⁵³.

Elementy nawiązywania do tradycji edukacyjnej i wychowawczej widoczne są także w „Słowniku tematycznym”, w którym czytelnicy odnajdują między innymi hasła „Nowe Wychowanie”, „Pedagogika Antoniego Makarenki”⁵⁴, „Herbartyści polscy”, „Herbartyzm”, „Pedagogika Herberta”⁵⁵, „Szkolnictwo jezuickie”⁵⁶, „Komisja Edukacji Narodowej”⁵⁷, czy „Collegium Nobilium”⁵⁸. Nie brak też prac historycznych wśród publikacji omawianych w dziale recenzji.

Nie sposób nie zauważyć, że większość tekstów odwołuje się do tradycji wychowania chrześcijańskiego – jest to naturalne wobec faktu, że pismo stanowi organ naukowy szkoły prowadzonej przez Zakon Jezuitów. Redakcja zdaje sobie jednak sprawę z zagrożeń wynikających z jednostronnego prezentowania faktów i zjawisk o czym świadczą refleksje nad dalszym rozwojem pisma zamieszczone na jego łamach. Już w drugim numerze pisma, jedna z autorek, Katarzyna Jarkiewicz, podkreśliła konieczność zapraszania do współpracy autorów reprezentujących „różne światy wartości i różne style myślenia” oraz unikania „ideologizacji chrześcijaństwa” przy jednoczesnym wskazywaniu na niewątpliwe wartości kultury chrześcijańskiej⁵⁹.

Półrocznik uczestniczy w dyskusji nad wychowaniem współczesnego człowieka także poprzez zamieszczanie na swoich łamach licznych recenzji prac pedagogicznych dotyczących między innymi zagadnień wychowania w rodzinie, problematyki społecznej czy psychologicznej oraz dziejów Zakonu Jezuitów i jego misji wychowawczej i edukacyjnej. Warto wspomnieć, że pojawiają się tutaj również recenzje podręczników i to

⁵³ S. Palka, *Opinia na temat „Horyzontów Wychowania”*, art. cyt., s. 18.

⁵⁴ Por. „Horyzonty Wychowania” nr 5/2006 (9), s. 341-342.

⁵⁵ Por. „Horyzonty Wychowania” nr 7/2008 (13), s. 292-294.

⁵⁶ Por. „Horyzonty Wychowania” nr 1/2002 (1), s. 312-314.

⁵⁷ Por. „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (5), s. 363-364.

⁵⁸ Por. „Horyzonty Wychowania” nr 3/2004 (6), s. 315-317.

⁵⁹ Por. K. Jarkiewicz, *Refleksje nad „Horyzontami Wychowania”*, „Horyzonty Wychowania” nr 1/2002 (2), s. 258.

zarówno akademickich, jak choćby najnowszych wydawnictw tego typu przeznaczonych do nauczania historii wychowania⁶⁰ oraz pedagogiki⁶¹, jak i tych przeznaczonych dla uczniów szkół gimnazjalnych⁶². Autorzy recenzji prezentują czytelnikom także prace zagranicznych autorów, które nie zostały jeszcze przetłumaczone na język polski, przez co umożliwiają szerszemu gronu odbiorców orientację w najnowszym dorobku światowej pedagogiki. Co szczególnie interesujące w dziale tym zamieszczone są także informacje o nowych czasopismach – jak choćby o piśmie katechetycznym i pedagogiczno-religijnym „Keryks”⁶³ czy o „Krytyce politycznej”⁶⁴.

Na łamach pisma odnajdujemy także wywiady – rozmowy zarówno z ludźmi Kościoła, między innymi z arcybiskupem Józefem Życińskim *O tożsamości chrześcijańskiej*⁶⁵, dyrektorem Radia i Telewizji Watykańskiej oraz rzecznikiem prasowym Stolicy Apostolskiej Federico Lombardim *O Kościele w świecie współczesnym*⁶⁶, czy księdzem jezuitą Aleksandrem Posackim *Siła złego na jednego, czyli demonologii powrót postulowany*⁶⁷, jak i reprezentantami świata kultury i sztuki: aktorem i reżyserem Jerzym Stuhrem *Rozmowa o dobru i złu w twórczości filmowej*⁶⁸, czy kompozytorami Janem Kantym Pawluśkiewiczem *O muzy-*

⁶⁰ Por. A. Grudziński (rec.), J. Draus, R. Terlecki, *Historia wychowania, tom 2, Wiek XIX i XX*, Kraków 2005, ss. 336, „Horyzonty Wychowania” nr 5/2006 (10), s. 337-341.

⁶¹ Por. E. Dybowska (rec.), W. Brezinka, *Wychowanie i pedagogika w dobie przemian kulturowych – podręcznik akademicki*, Kraków 2005, ss. 240, „Horyzonty Wychowania” nr 5/2006 (9), s. 299-303.

⁶² Por. A. Zellma (rec.), *Jestem z wami. Podręcznik do religii dla klasy II gimnazjum*, red. W. Kubik, T. Czarnańska, G. Łuszczak, M. Poniewierska, Kraków 2007, ss. 152, „Horyzonty Wychowania” nr 8/2009 (15), s. 255-264.

⁶³ Por. M. Marczewski (rec.), *Nowe, międzynarodowe czasopismo katechetyczne i pedagogiczno-religijne „Keryks”*, „Horyzonty Wychowania” nr 1/2002 (1), s. 266-269.

⁶⁴ Por. B. Adamczyk (rec.), *„Krytyka polityczna”*, red. Sł. Sierakowski, nr 1, lato 2002, Warszawa 2002, „Horyzonty Wychowania” nr 2/2002 (2), s. 301-302.

⁶⁵ Por. „Horyzonty Wychowania” nr 2/2003 (4), s. 167-172.

⁶⁶ Por. „Horyzonty Wychowania” nr 7/2008 (13), s. 25-32 (wywiad w języku włoskim, s. 17-24).

⁶⁷ Por. „Horyzonty Wychowania” nr 5/2006 (9), s. 273-283.

⁶⁸ Por. „Horyzonty Wychowania” nr 4/2005 (7), s. 209-228.

ce i twórczości⁶⁹ i Andrzejem Zaryckim⁷⁰. Rozmowy te zdecydowanie wzbogacają zakres treściowy i tematyczny pisma oraz umożliwiają czytelnikom kontakt z przedstawicielami różnych obszarów życia.

W jakim zatem stopniu i zakresie „Horyzonty Wychowania” uczestniczą w dyskusji o wychowaniu współczesnego człowieka? Warto odpowiedzieć na to pytanie przez analizę wypełnianych przez nie funkcji charakterystycznych dla czasopism naukowych. W literaturze przedmiotu odnaleźć można ich różnorodne klasyfikacje, najczęściej pojawia się funkcja informacyjna czy informacyjno-oceniająca, wychowawcza, integracyjna⁷¹. Wymieniane są także funkcje inspiracyjno-stymulacyjne, anonsujące czy kronikarskie⁷². Które z nich realizują „Horyzonty Wychowania”? Pismo z pewnością wypełnia funkcję informacyjno-oceniającą, między innymi poprzez dział recenzji. Ukazując różne konteksty zagadnień wychowawczych (m.in. przez dział „Na marginesie” oraz organizowanie dysput) i zapraszając do współpracy szeroki krąg autorów reprezentujących świat nauki, kultury i sztuki, inspiruje i stymuluje dyskusję nad miejscem i rolą pedagogiki w świecie współczesnym. Warto byłoby z pewnością rozszerzyć grono współpracowników pisma z zagranicy także o artystów (malarzy i rzeźbiarzy). Prezentacja ich twórczości mogłaby wzbogacić „Galerię «Horyzontów Wychowania»” i nadać jej charakter międzynarodowy. Pismo integruje przecież różne środowiska naukowe i propaguje interdyscyplinarny dyskurs o wychowaniu – prace artystów z innych krajów mogłyby poszerzyć zakres dyskusji o roli sztuki w życiu współczesnego człowieka.

„Horyzonty Wychowania” nie prezentują bowiem jednej, określonej wizji człowieka współczesnego, lecz proponują różne spojrzenia. Wydaje się, że także w zakresie prezentacji tradycji pedagogiki i szkolnictwa ukazywanie „różnych światów wartości i różnych stylów myślenia” mogłoby wzbogacić półrocznik. Być może warto zamieścić w przyszłości na łamach pisma teksty dotyczące dziejów szkolnictwa protestanckiego czy żydowskiego

⁶⁹ Por. „Horyzonty Wychowania” nr 7/2008 (13), s. 145-164.

⁷⁰ Por. „Horyzonty Wychowania” nr 6/2007 (12), s. 115-131.

⁷¹ Por. W. Pisarek, *Funkcje prasy*, w: *Encyklopedia wiedzy o prasie*, red. J. Maślanka, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1976, s. 86.

⁷² Por. W. Szulakiewicz, *„Rozprawy z Dziejów Oświaty” (1958-2003). Studium z historii czasopisma*, Toruń 2004, s. 72-73.

w poszczególnych krajach. Mogłoby to stanowić interesujące uzupełnienie, opublikowanych już wcześniej, artykułów dotyczących współczesnych problemów edukacji w Anglii czy Stanach Zjednoczonych oraz tożsamości i wychowania żydowskiego w postmodernistycznym świecie. „Horyzonty Wychowania” ukazują bowiem jednocześnie rozległe tło i dalsze perspektywy rozwoju pedagogicznego dyskursu. Zapewniają w ten sposób jego ciągłość, gdyż, skupiając się na aktualnych tendencjach w wychowaniu, nie zapominają o dorobku poprzednich pokoleń – a przez historyczne nawiązania i interpretacje poszerzają zarówno zakres jak i poziom dyskusji.

Agnieszka Wałęga, doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Katedrze Pedagogiki w Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, historyk wychowania, członek Towarzystwa Historii Edukacji. Publikacje książkowe: *Życie i działalność Wandy Szuman (1890-1994)*, wyd. MADO, Toruń 2005; *Początki akademickiej historii wychowania w Polsce. Antoni Karbowski (1856-1919)*, wyd. UMK, Toruń 2007. Publikacje w czasopiśmie: „Kwartalnik Pedagogiczny”, „Kultura i Edukacja” „Biuletyn Historii Wychowania”, „Paedagogia Christiana”.